

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	R	S	T	U	V	X	Y	Z	Nr
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

1. Obiekt

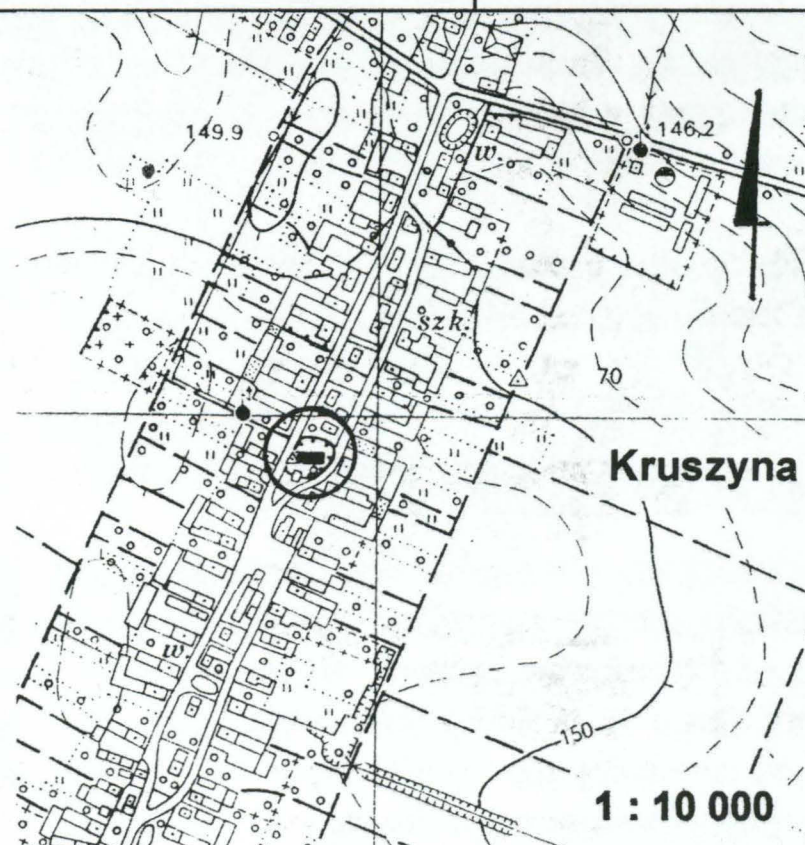
KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. MATKI BOSKIEJ RÓŻAŃCOWEJ

2. Czas powstania

XIII/XIV w.

3. Miejscowość

K R U S Z Y N A

4. Adres

Kruszyń 57
49-300 Brzeg
nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo opolskie

powiat Brzeg

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Schönau

7. Przynależność administracyjna przed 1 I 1999

województwo opolskie

gmina Brzeg

8. Właściciel i jego adres

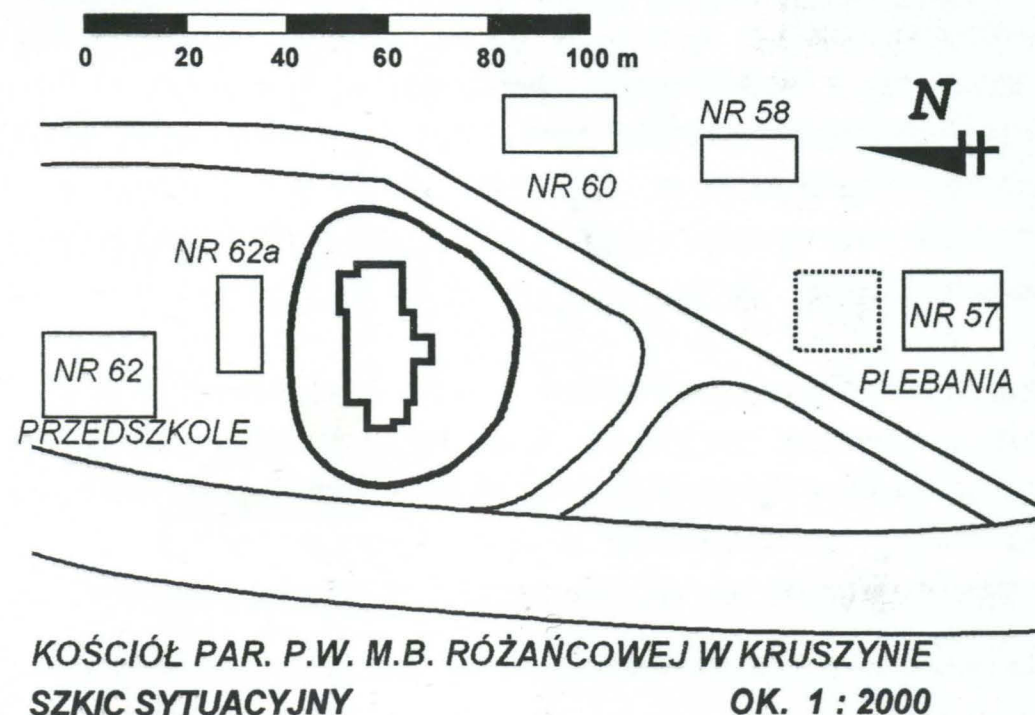
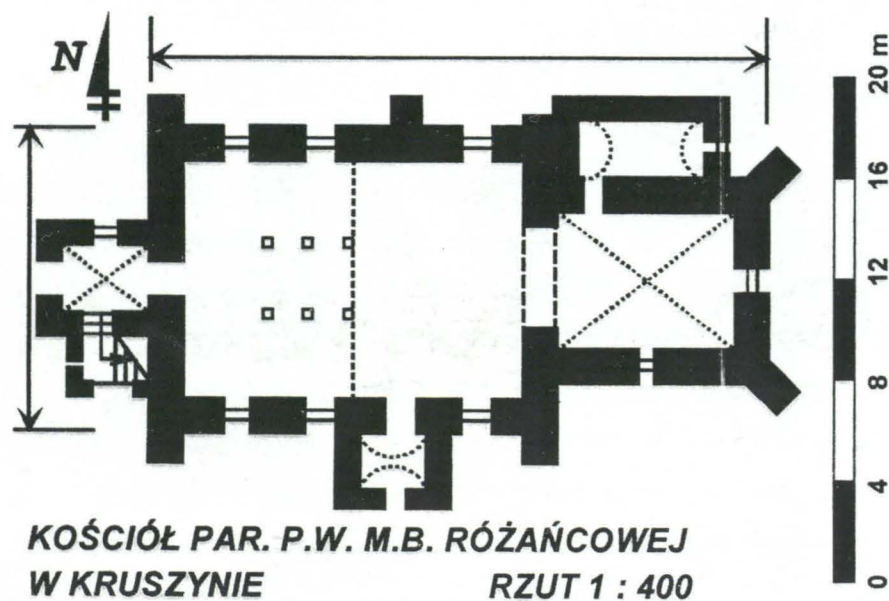
Parafia Rzymsko-Katolicka
p.w MB Różańcowej
Kruszyń 57
49-300 Brzeg

9. Użytkownik i jego adres

j.w.

10. Rejestr zabytków

Nr 770/64 data 07-04-1964

Wieś o średniowiecznym rodowodzie. Pierwsze poświadczone źródło wzmianki o istnieniu parafii pochodzą z 1325 roku, w których wymienia się proboszcza z Kruszyny Johanna. Od 1543 do 1945 roku ewangelicki. Analiza konstrukcyjno-stylistyczna istniejącej budowli, układ przestrzenny (jednonawowy, prostokątny korpus główny do którego przylega od wschodu prosto zamknięte, kwadratowe prezbiterium to schemat w tradycjach romańskich i wczesnogotyckich), forma okien oraz sklepienie żebrowe o kluczu podniesionym pozwalają datować kościół na ostatnią tercję XIII wieku, najpóźniej początek XIV wieku. Kościół powstał w okresie ożywionej działalności budowlanej na wsi w tzw. grupie kościołów brzeskich, tworzącej lokalne cechy charakterystyczne: w/w schemat układu przestrzennego z prostym zamknięciem prezbiterium i płaskimi stropami w nawie. Wielokrotnie przebudowywany, zapewne w XV wieku przedłużony ku zachodowi. Na elewacjach nawy zachowane ślady dawnej wyprawy tynkarskiej pokrywającej ściany zewnętrzne z dekoracją sgraffitową z XVII wieku oraz motywami roślinnymi. Około 1900 roku dobudowano od zachodu wieżę w stylu neogotyckim w miejsce istniejącej wcześniej drewnianej.

Gotycki z neogotycką wieżą.

SYTUACJA: usytuowany pośrodku wsi, po wschodniej stronie drogi Prędocin – Strzelniki, orientowany. Ok. 100 m na płd. od przedszkola w Kruszynie, ok. 200 m na płn. od budynku plebanii. Od zachodu droga Prędocin – Strzelniki, od północy i wschodu zagrody wiejskie, od południa niewielki plac pośrodku wsi za którym plebania. Otoczony gotyckim, wzmacnianym szkarpami, owalnym murem z cegły i kamienia polnego, od zachodu mur współczesny z cegły ceramicznej.

MATERIAŁ, KONSTRUKCJA, TECHNIKA: Ściany: nawa i prezbiterium - murowane z cegły ceramicznej pełnej gotyckiej, do ok. połowy wysokości z użyciem rudy darniowej, na zaprawie wapiennej, w nawie watek muru polski (gotycki), w prezbiterium wendyjski, szkarpowane; ściany dekorowane główkami zendrówek. Wieża - murowana ze współczesnej cegły ceramicznej pełnej, na zaprawie wapienno-cementowej, watek muru krzyżkowy. Z zewnątrz nietynkowane, wewnątrz tynk gładki. Sklepienia i stropy: w prezbiterium sklepienie krzyżowo-żebrowe, w kruchcie i zakrystii kolebkowe, w przedsionku wieży krzyżowe. W nawie sufit płaski, pod chórem oraz w wieży drewniane stropy nagie. Wieżba dachowa: drewniana, nad nawą wieszarowa, jednowieszakowa, nad prezbiterium jętkowa. Pokrycie dachu: dachówka ceramiczna, karpiówka, kładzona podwójnie „w koronkę”. Posadzki, podłogi: posadzka z płytek kamiennych (marmur). Schody: w wieży kamienne, oparte obu końcami na murze, dwubiegowe łamane, wyżej drewniane, policzkowe, dwubiegowe łamane z drewnianą balustradą. Otwory: zróżnicowane wielkością i kształtem, zamknięte łukiem ostrym, odcinkowym, prostokątne i okrągłe. Stolarka drewniana, drzwi płycinowe lub ciesielskie, okna krosnowe pojedyncze.

RZUT: orientowany. Jednonawowy. Nawa założona na planie prostokąta, kryta stropem płaskim z fasetą. Od wschodu prostokątne (zbliżone do kwadratu), jednoprzęsłowe prezbiterium zamknięte prosto, kryte sklepieniem krzyżowo-żebrowym ze zwornikiem. Od północy przylega doń prostokątna zakrystia sklepiona kolebą. Od zachodu założona na planie prostokąta wieża z prostokątną wieżyczką schodową od południa. Przy południowej ścianie nawy kwadratowa kruchta wejścia bocznego sklepiona kolebą.

BRYŁA: zwarta, symetryczna. Korpus nawowy i nieco węższe prezbiterium równej wysokości, kryte wysokim dachem dwuspadowym. Dach nad nawą i prezbiterium rozdzielony ogniomurem. Podobne ogniomury na zakończeniu ścian szczytowych nawy i prezbiterium. Zakrystia i kruchta boczna kryte dachami pulpitowymi. Nad całością dominuje masywna, czworoboczna, trójkondygnacyjna wieża kryta wysokim dachem ostrosłupowym. Przy południowej ścianie wieży czworoboczna wieżyczka schodowa. W narożach nawy i prezbiterium jednouskokowe szkarpy.

ELEWACJE: Elewacja południowa: **Nawa:** 2-osiowa, osie wyznaczone wysokimi, wąskimi oknami zamkniętymi ostrołukowo, obustronnie rozglifionymi. Glify płaskie, otynkowane gładko. Okna z drobnym podziałem na kwatery. Między osiami okiennymi, pośrodku elewacji kruchta wejścia bocznego, w jej

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne	17. Użytkowanie obecne
ok. 1.800 m ³	ok. 300 m ²	kościół	kościół
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja 1968 rok - wykonanie posadzki z mozaiki marmurowej w miejsce dotychczasowej posadzki z cegły 1969 rok – pokrycie dachu nad prezbiterium dachówką ceramiczną 1971 rok – wymiana istniejącej, drewnianej stolarki okiennej na okna stalowe 1996 rok – konserwacja ambony 2002 rok – wymiana pokrycia dachowego nad nawą, założenie rynien i rur spustowych		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie, instalacje) Stan zachowania budynku jako całości oraz jego poszczególnych elementów dobry. Brak spękań i zarysowań, pokrycie dachowe szczelne, więźba dachowa częściowo zbutwiała, lokalnie zaatakowana przez szkodniki drewna. Występuje zawilgocenie wewnętrznej wyprawy tynkarskiej w przyziemiu kościoła spowodowane kapilarnym podciąganiem wody. Tynk lokalnie zmurszały i odspojony ze śladami zagrzybienia. Obiekt użytkowany prawidłowo, poddawany bieżącym remontom spustowych	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Należy zlikwidować przyczynę zawilgocenia, poprzez prawidłowe odprowadzenie wód opadowych oraz wykonać osuszenie ścian.	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

nie odnaleziono

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst mgr Wojciech Żurkowski, sierpień 2003 r.
plany, rysunki mgr Wojciech Żurkowski, sierpień 2003 r.
zdjęcia fotogr. mgr Wojciech Żurkowski, kwiecień, czerwiec 2003 r.
miejsce przechowywania negatywów w posiadaniu autora

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

22. Bibliografia

- Chrzanowski T., Kornecki M., *"Sztuka Śląska Opolskiego"*, Kraków 1974
- Chrzanowski T., *"Katalog zabytków dzieł sztuki, t. VII, z. 1, powiat brzeski"*
- Lutsch H., *"Verzeichnis der Kunstdenkmäler der Provinz Schlesien"*, t. II i IV, Wrocław 1889 i 1892

23. Źródła ikonograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

nie odnaleziono

27. Załączniki

wkładka do karty ewidencyjnej zabytków architektury i budownictwa -
szt. 11

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
K R U S Z Y N A	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. MATKI BOSKIEJ RÓŻAŃCOWEJ	c.d. tekstu, fotografie

centrum zamknięty ostrołukowo otwór drzwiowy (drzwi drewniane, dwuskrzydłowe, ciesielskie) ściana południowa kruchty tynkowana. Ponad połacią dachu pulpitu kruchty górne fragmenty szkarp flankujących wejście boczne. Przy narożniku zachodnim okulus o gładko tynkowanych, rozglifionych ościeżach. Całość zwieńczona profilowanym, wykonanym w tynku z narzutu gzymsem. Nad dachem kruchty bocznej zachowany fragment dawnej wyprawy tynkarskiej z dekoracją malarską o motywach roślinnych. W połaci dachu dwie powieki. **Prezbiterium:** 1-osiove wyznaczone nieco niższym niż w nawie oknem. Pod okapem dachu fryz z cegieł ułożonych rębem ukośnym. Elewacja wschodnia: 1-osiowa, w jej centrum wąskie zamknięte łukiem ostrym okno o rozglifionych tynkowanych gładko ościeżach. Nad nim, w szczycie prostokątne okienko. W zakrystii prostokątny otwór okienny. Elewacja północna: **Prezbiterium:** niemal całkowicie przesłonięte przez zakrystię, zakrystia bez otworów. **Nawa:** o analogicznej kompozycji jak elewacja południowa, różnicę stanowi brak kruchty bocznej i występowanie szkarpy tylko przy oknie wschodnim. **Wieża:** Elewacja północna: 1-osiowa, w I kondygnacji zamknięty łukiem segmentowym otwór okienny, okno drewniane dwudzielne z podziałem krzyżowym, ponad nim w II kondygnacji jednodelne okno zamknięte segmentowo, w III kondygnacji para zamkniętych odcinkowo otworów okiennych z drewnianymi żaluzjami, pod nimi fryz z cegieł ułożonych rębem ukośnym. Całość zwieńczona szczytem, w nim wypełniona tynkiem gładkim, nisza zamknięta łukiem podwyższonym, w niej tarcza zegarowa, nad nią prostokątne okienko. Elewacja zachodnia – frontowa: w I kondygnacji poprzedzony schodami ostrołuczny portal wejścia głównego zwieńczony wimpergą, w nim zamknięty łukiem segmentowym otwór drzwiowy (drzwi drewniane, dwuskrzydłowe). W II kondygnacji wąska nisza zamknięta odcinkowo, w niej pełnoplastyczna figura Matki Boskiej (współczesna). III kondygnacja rozwiązana analogicznie do elewacji północnej. Wieżyczka schodowa 1-osiowa, oś wyznaczona wąskimi, zamkniętymi odcinkowo otworami okiennymi usytuowanymi jeden nad drugim. Elewacja południowa: I kondygnacja przesłonięta wieżyczką schodową, w której umieszczone na trzech poziomach międzykondygnacyjnych otwory okienne, w 1 i 2-gim poziomie okna prostokątne, w 3-cim okna zamknięte łukiem ostrym usytuowane w układzie typu triforium. II i III kondygnacja wieży analogiczne jak w pozostałych elewacjach. U podstawy szczytów, w narożach wieży kamienne rzygacze.

WNĘTRZE: jednoprzestrzenne, pokryte tynkiem gładkim, nawa nakryta stropem płaskim z fasetą. Od zachodu drewniany chór muzyczny wsparty na sześciu drewnianych słupach. Cztery od zachodu profilowane w formie kolumniek (XVII w), dwa od wschodu późniejsze pochodzące z okresu przedłużenia chóru ku przodowi. Tęcza zamknięta łukiem ostrym z niszą w ościeżu. Wejście do zakrystii ostrołukowe w kamiennym, sfazowanym obramieniu z XIV w., w nim drewniane drzwi z gotyckimi okuciami. Na północnej ścianie prezbiterium zdemontowana późnorenesansowa, drewniana ambona, z której zachowany korpus z parapetem rozczłonkowany kanelowanymi pilastrami, między nimi malowane postacie ewangelistów.

WYPOSAŻENIE: zegar wykonany w 1893 roku.

INSTALACJE: elektryczna

wkładkę założył: mgr Wojciech Żurkowski

miejsce przechowywania negatywów: w posiadaniu autora

1

2

3

4

1. Miejscowość

K R U S Z Y N A

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W.
MATKI BOSKIEJ RÓŻAŃCOWEJ

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

fotografie

5

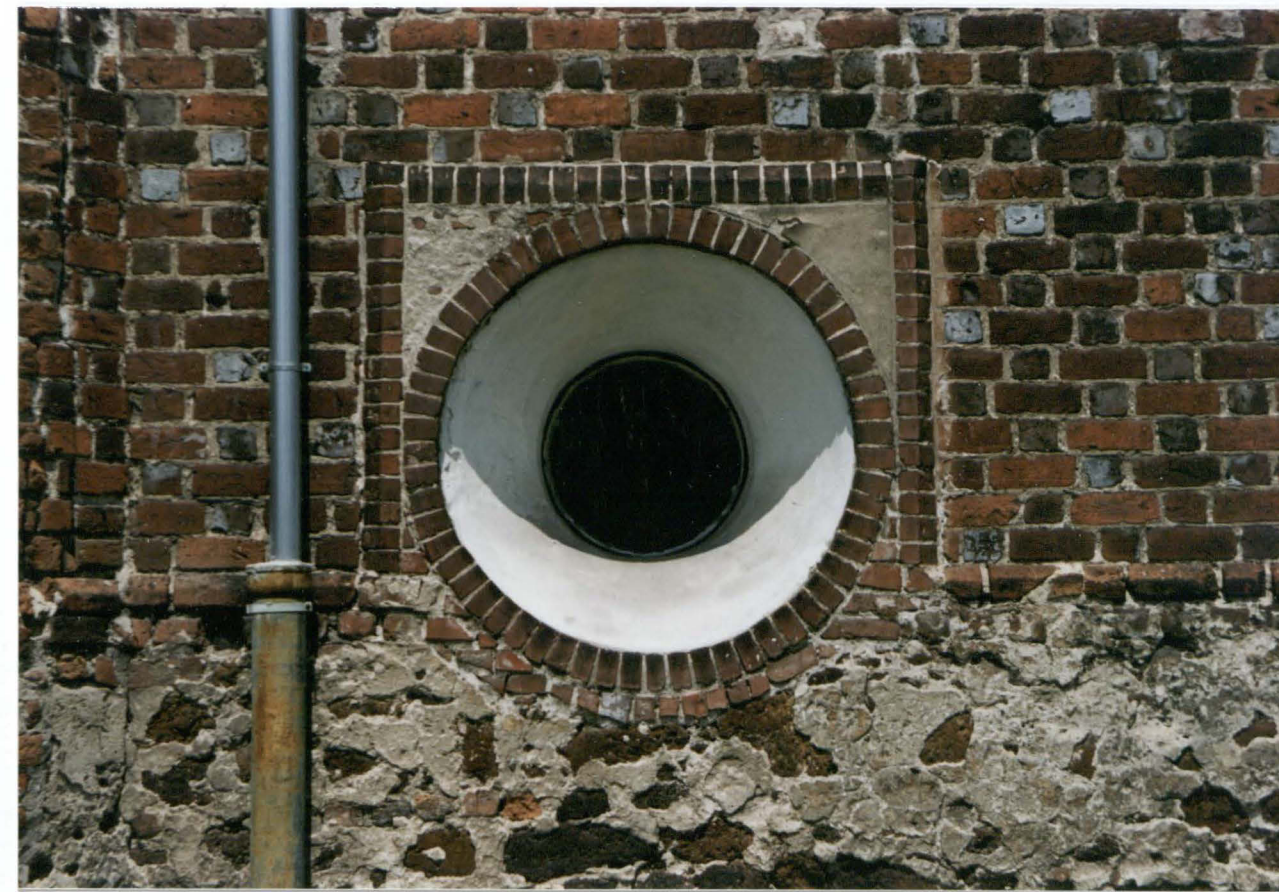
6

7

8

9

10

11

1. Miejscowość

K R U S Z Y N A

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W.
MATKI BOSKIEJ RÓŻAŃCOWEJ

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

fotografie

12

13

14

wkładkę założył: **mgr Wojciech Żurkowski**
miejsce przechowywania negatywów: **w posiadaniu autora**

15

16

17

18

1. Miejscowość

K R U S Z Y N A

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W.
MATKI BOSKIEJ RÓŻAŃCOWEJ

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

fotografie

19

20

21

wkładkę założył: **mgr Wojciech Żurkowski**
miejsce przechowywania negatywów: **w posiadaniu autora**

22

23

24

1. Miejscowość

K R U S Z Y N A

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W.
MATKI BOSKIEJ RÓŻAŃCOWEJ

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

fotografie

25

26

27

28

29

30

1. Miejscowość

K R U S Z Y N A

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

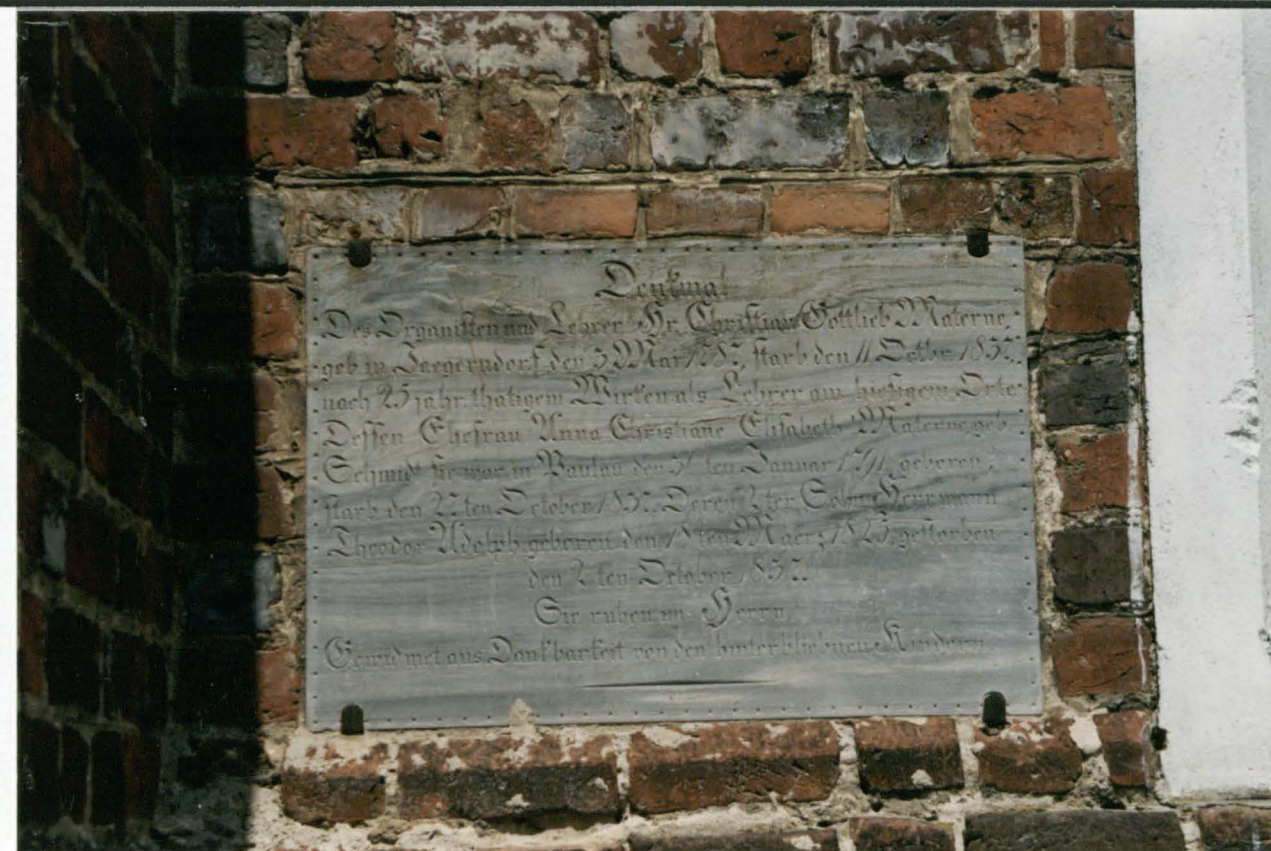
KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W.
MATKI BOSKIEJ RÓŻAŃCOWEJ

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

fotografie

31

32

33

wkładkę założył: **mgr Wojciech Żurkowski**
miejsce przechowywania negatywów: **w posiadaniu autora**

34

35

36

37

1. Miejscowość

K R U S Z Y N A

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W.
MATKI BOSKIEJ RÓŻAŃCOWEJ

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

fotografie

38

39

40

wkładkę założył: **mgr Wojciech Żurkowski**
miejsce przechowywania negatywów: **w posiadaniu autora**

41

42

43

44

1. Miejscowość

K R U S Z Y N A

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W.
MATKI BOSKIEJ RÓŻAŃCOWEJ

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

fotografie

45

46

47

wkładkę założył: **mgr Wojciech Żurkowski**
miejsce przechowywania negatywów: **w posiadaniu autora**

48

49

50

1. Miejscowość

KRUSZYNA

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W.
MATKI BOSKIEJ RÓŻAŃCOWEJ

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

fotografie

51

52

53

54

55

1. Miejscowość

K R U S Z Y N A

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W.
MATKI BOSKIEJ RÓŻAŃCOWEJ

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

fotografie

56

57

58

wkładkę założył: **mgr Wojciech Żurkowski**
miejsce przechowywania negatywów: **w posiadaniu autora**

59

60

61

62

1. Miejscowość

K R U S Z Y N A

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

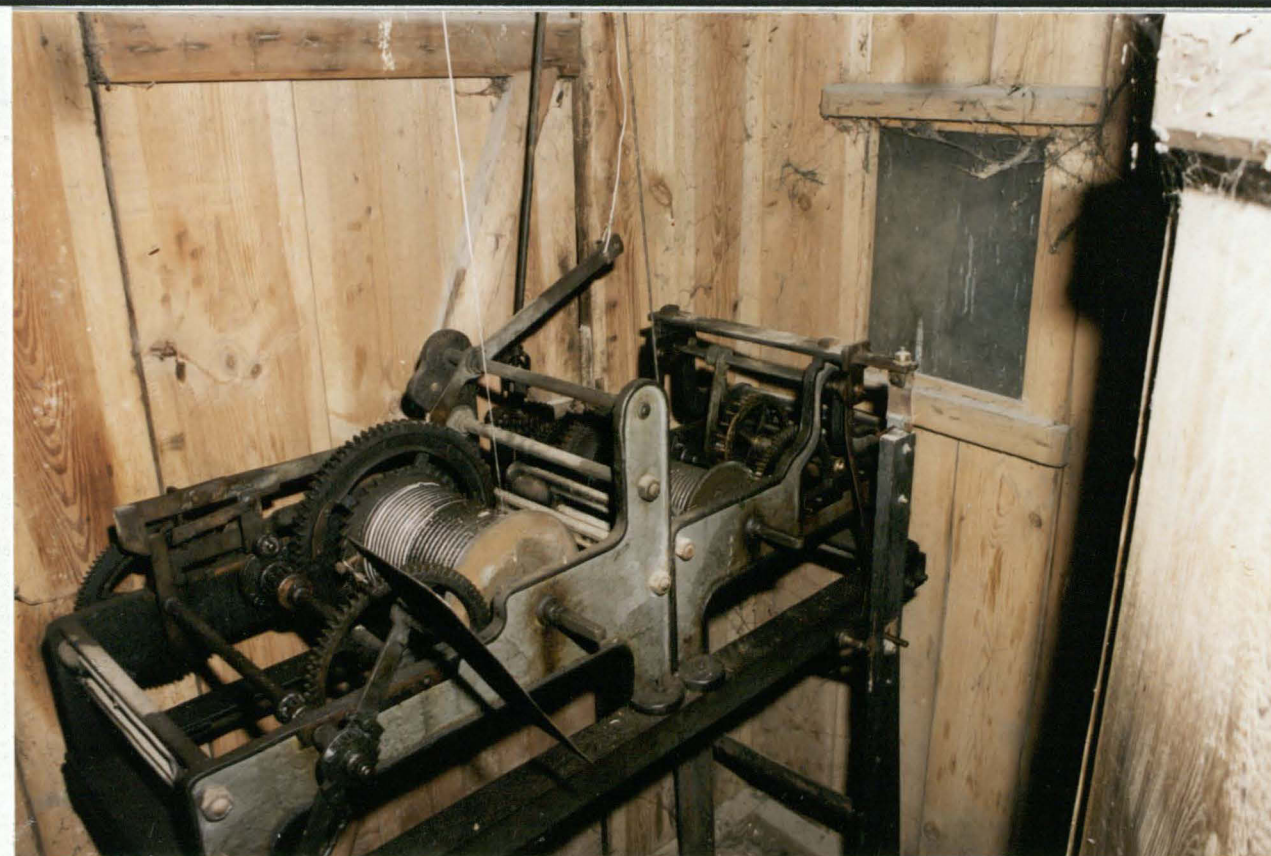
KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W.
MATKI BOSKIEJ RÓŻAŃCOWEJ

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

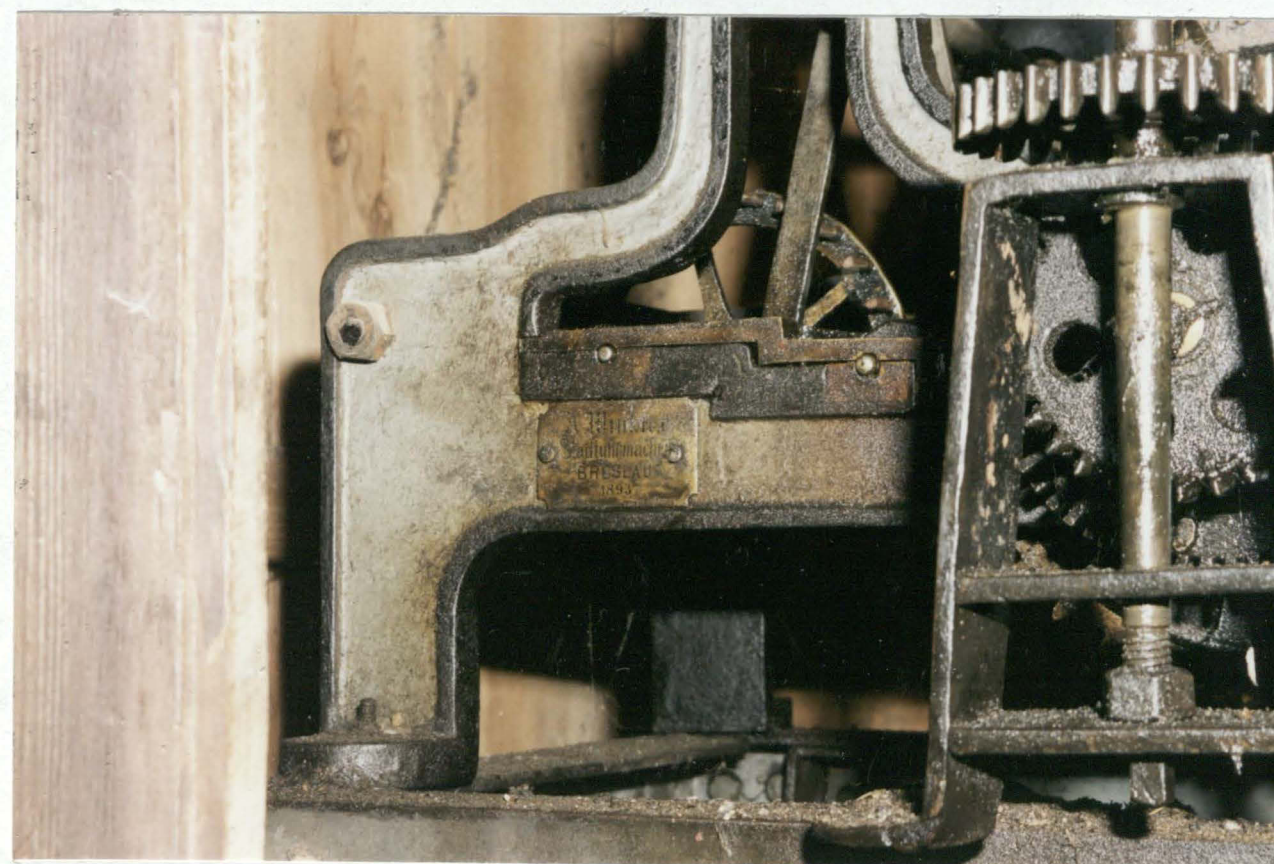
fotografie, podpisy

63

64

wkładkę założył: mgr Wojciech Żurkowski
miejsce przechowywania negatywów: w posiadaniu autora

1. Widok od pld.
2. Nawa – elewacja pld.
3. Widok ogólny od pñ.
4. Elewacja pñ.
5. Widok ogólny od pñ.-zach.
6. Elewacja zachodnia
7. Widok ogólny od pld.-zach.
8. Nawa – elewacja pñ.
9. Okulus w części zach. nawy
10. Gzyms koronujący i resztki wyprawy tynkarskiej
11. Fryz ceglany pod okapem prezbiterium
12. Portal wejścia głównego
13. Aneks mieszczący klatkę schodową
14. Okna III kond. wieży
15. Fragment tynku i polichromii zewnętrznej – świadek
16. Ceglany fryz w II kond. wieży
17. Tarcza zegarowa
18. Rzygacz w wieży
19. Kruchta w elewacji pld.
20. Szkarpa
21. Prezbiterium od pld.
22. Widok od wschodu
23. Elewacja wschodnia
24. Zakrystia
25. Dach wieży
26. Zakrystia
27. Styk wieży z nawą
28. Zamurowana brama od wpñ.-wsch.
29. Ogniomur pomiędzy nawą a prezbiterium
30. Ogniomur zamykający dach prezbiterium
31. Okno nawy
32. Tablica inskrypcyjna z roku 1857
33. Mur od zach., wzniesiony współcześnie z wieżą
34. Widok na prezbiterium
35. Widok na chór
36. Chór
37. Sufit nawy
38. Łuk tęczy
39. Wnętrze nawy
40. Łuk tęczy
41. Strop chóru
42. Chór
43. Faseta sufitu
44. Fragment zdemontowanej ambony (korpus)
45. Drzwi pomiędzy nawą a wieżą
46. Drzwi do zakrystii
47. Wejście do kruchty bocznej
48. Wspornik żebra sklepiennego prezbiterium
49. Sklepienie prezbiterium
50. Okno nawy
51. Sklepienie zakrystii
52. Zamek drzwi do zakrystii
53. Wątek muru
54. Schody na chór
55. Schody na wieżę
56. Sklepienie prezbiterium, widok od strony poddasza
57. Wieżba dachowa nawy
58. Wieżba dachowa nawy
59. Wieżba dachowa nawy
60. Wieżba dachowa prezbiterium
61. Wieżba dachowa wieży
62. Zamurowana brama od wpñ.-wsch.
63. Dzwon
64. Mechanizm zegara